

היום נלמד בעזרת ה':

זבחים דף קב

(בעמ' הקודם)

קושיא: מיתבי מרים מי הסגירה: נאמר בספר במדבר, שמרים הנביאה לקתה בצרעת לפי שדיברה לשון הרע על משה רבינו. שואלת הברייתא, מי הסגיר אותה? (- מצורע טעון הסגרה ע"י כהן), והרי משה הוא 'זר', וזר אינו רואה את הנגעים אלא רק כהן, שנאמר "אָדָם... וְהָיָה בְעוֹר בְּשָׂרוֹ לְנֹגַע צָרְעַת וְהוֹבֵא אֶל אֶהָרֹן הַכֹּהֵן אוּ אֶל אֶחָד מִבְּנָיֹו הַכֹּהֲנִים", ואהרן הכהן לא היה יכול להסגירה לפי שהוא קרוב שלה (- שהיה אח שלה), וקרוב אינו רואה את הנגעים, שנאמר "וְעַל פִּיהֶם יְהִי כָּל רִיב וְכָל נִגְעַ", כשם שריב (- דין ומשפט) אינו בקרובים כך נגעים, אלא כבוד גדול חלק לה הקב"ה למרים באותה שעה, שאמר הקב"ה אני כהן ואני מסגירה ואני חולטה (- מחליט אותה לטומאה) ואני מטהר אותה. ע"כ הברייתא.

הגמ' מסכמת את הקושיא:

קתני מיהת משה זר ואין זר רואה את הנגעים: נמצא שמשה היה 'זר' ולא כהן!?

תירוץ: אמר רב נחמן בר יצחק: שונה דין מראות נגעים, ש"אהרון ובניו" כתובים בפרשת נגעים (- "וְהוֹבֵא אֶל אֶהָרֹן הַכֹּהֵן אוּ אֶל אֶחָד מִבְּנָיֹו הַכֹּהֲנִים"), ולכן משה לא היה יכול לראות את הנגעים למרות שהיה כהן.

קושיא: מיתבי חמש שמחות: למדנו בברייתא - ביום שהוקם המשכן היתה אלישבע אשת אהרן הכהן יתרה על בנות ישראל בחמש שמחות ואכלות אחת, אח של בעלה (- משה רבינו) היה מלך, בעלה היה כהן גדול, אלעזר בנה היה סגן כהן גדול, פנחס בן אלעזר נכדה היה כהן משוח מלחמה, ואחיה נחשון היה נשיא שבט יהודה, והיתה אבְּלָה על שני בניה נדב ואביהוא שמתו באותו יום.

הגמ' מסכמת את הקושיא:

קתני מיהת יבמה מלך, מלך אין כ"ג לא: נמצא שמשה היה מלך ולא כהן!?

תירוץ: אימא אף מלך: תגרוס בכרייתא 'אף מלך', כלומר שהוא היה גם מלך וגם כהן.

כתנאי: אומרת הגמ' שדברי רב לעיל שמשה היה כהן, הם במחלוקת תנאים, וכפי שלמדנו בכרייתא שנחלקו התנאים האם משה היה לוי, או שהיה כהן רק בשבעת ימי המילואים, או שהוא היה כהן תמיד, ורק בניו לא היו כהנים.

הכרייתא:

"**וַיַּחַר אֶף יְהוָה בְּמֹשֶׁה וְכוּ':**" ה' ביקש ממשה שילך לגאול את עם ישראל, משה סירב, וה' כביכול 'שיכנע' אותו במשך שבעה ימים, ואז נאמר "וַיַּחַר אֶף יְהוָה בְּמֹשֶׁה" על שסירב, ולא נאמר שם מהי התוצאה של אותו חרון אף, שבכל מקום בו נאמר חרון אף של ה' נאמר בו הכאה או נזיפה או קללה, וכאן לא נאמר, זו דעת רבי יהושע בן קרחה. לדעת רשב"י גם כאן נאמר רושם, והוא שמשה היה צריך להיות כהן ואהרן לוי, ומחמת החרון אף אהרן יהיה כהן ומשה לוי. לדעת חכמים משה היה כהן רק בשבעת ימי המילואים. ויש אומרים שהוא היה כהן כל ימיו, ורק בניו לא היו כהנים, שנאמר "וּמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים בְּנֵיו יִקְרְאוּ עַל שֵׁכֶט הַלְוִי" אבל הוא בעצמו כהן, ונאמר גם "מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנֵיו וְשִׁמּוֹאֵל בְּקִרְאֵי שְׁמוֹ".
ע"כ הכרייתא. נמצא שדעת רב כשיטת יש אומרים.

שאלה: מאי ואומר? מדוע הכרייתא הביאה גם את הפסוק "מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנֵיו וְשִׁמּוֹאֵל בְּקִרְאֵי שְׁמוֹ"?

תשובה: וכי תימא לדורות הוא דכתיב וכו': היה מקום לחשוב שכיון שהפסוק "וּמֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים בְּנֵיו יִקְרְאוּ עַל שֵׁכֶט הַלְוִי" נאמר לאחר פטירתו של משה, שרצו אז לייחס את הכהונה והלויה, לכן נאמר שבניו הם לויים, אבל באמת משה היה לוי אלא שכתבו זאת על בניו כיון שהוא כבר נפטר, לכך הכרייתא הביאה גם את הפסוק "מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן בְּכֹהֲנֵיו וְשִׁמּוֹאֵל בְּקִרְאֵי שְׁמוֹ" שממנו מוכח שמשה בעצמו היה כהן.

חוזרים לדברי הכרייתא שאמרה שכל חרון אף שכתורה נאמר בו רושם:

קושיא: וכל חרון אף שבתורה נאמר בו **רושם**? והרי נאמר לגבי משה (לאחר שהודיע לפרעה על מכת בכורות) **"וַיֵּצֵא מֵעַם פְּרַעֲהַ בְּחָרִי אֶף"**, ולא אמר לו משה נזיפה או גידוף, וא"כ לא נאמר שם רושם!?

תירוץ: אמר ר"ל, **סטרו ויצא:** משה נתן לו סטירה על לחיו ויצא, וזה הרושם.

קושיא: ומי אמר ר"ל הכי? והרי ריש לקיש אמר שהקב"ה אמר למשה שפרעה הוא מלך ותסביר לו פנים, כלומר תתכונן לקראתו לפי גדולתו, ולדעת רבי יוחנן הקב"ה אמר למשה שפרעה הוא רשע ותדבר אליו בעזות. נמצא שלדעת ר"ל משה התנהג אל פרעה בכבוד ולא יתכן שנתן לו סטירה.

תירוץ: איפוך: תהפוך את השיטות, שר"ל הוא הסובר שמשה דיבר אליו בעזות.

*

א"ר ינאי - לעולם תהא אימת מלכות עליך: כמו שלמדנו ממשה רבינו. שאמר לפרעה לפני מכת בכורות **"וַיִּרְדּוּ כָל עֶבְדֶיךָ אֵלָה אֵלֵי, וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לִי לֵאמֹר יָצָא אֶתָּה וְכָל הָעָם"**, אך הוא לא אמר לפרעה שגם הוא בעצמו יבוא אל משה, כפי שבאמת קרה לבסוף.

רבי יוחנן אמר מהכא, **"ויד ה' היתה אל אליהו וישנס מתניו וירץ לפני אחאב"**: לאחר שאלהיו ערך את המעמד בה הכרמל, חזר אחאב לבדו לארמונו, כשראה זאת אליהו הוא רץ לפניו כדי לכבד אותו.

אמר עולא בקש משה מלכות, ולא נתנו לו: ה' לא נתן לו. כפי שלומדים מהפסוק שאמר לו ה' **"אל תקרב הלום"**, ואין "הלום" אלא מלכות שנאמר בדוד המלך **"מי אנכי ה' אלוקים, ומי ביתי, כי הביאתני עד הלום"**.

קושיא: מתיב רבא: על עולא, מדברי רבי ישמעאל על אלישבע אשתו של אהרון, ש"יבמה" (דהיינו משה אח של בעלה) היה 'מלך'! **תירוץ:** אמר רבא לו ולזרעו **קאמר:** אכן משה עצמו היה מלך, אבל הוא ביקש מלכות לצאצאיו, ואת זה הוא לא קיבל.

קושיא: וכל היכא דכתיב **"הלום" לדורות הוא?** האם הלשון "הלום" מורה על מלכות הניתנת לאדם לדורותיו? והרי כששמואל רצה להמליך את שאול למלך ולא

מצאו אותו, ושאלו את ה' האם "הֲבָא עוֹד הַלֵּם אִישׁ?", ואמר להם ה' שאכן הוא בא אבל הוא נחבא אל הכלים. והרי רק שאול זכה למלכות אך לא זרעו!

איבעית אימא - הא הוה איש בשת: שאול כן זכה שזרעו ימלוך, והיינו בנו "איש בושת" שמלך במשך זמן קצר אחריו.

ואיבעית אימא - שאני שאול דאפילו בגויה לא קאים: באמת ניתנה לשאול מלכות לדורות, אבל אפילו הוא בעצמו הפסיד את המלכות כשחטא. וכמו שאמר ר' אלעזר בשם רבי חנינא וכו'.

שנאמר "לא יגרע מצדיק עיניו ואת מלכים לכסא" וגו': נאמר "לא יגרע מצדיק עיניו ואת מלכים לכסא, וישיבם לנצח, ויגבהו" כלומר הם קבלו את הגדולה לנצח לכל דורותם. אבל הם התגאו "ויגבהו", ואז ממשיך הפסוק הבא ואומר מה גורמת להם הגאווה "ואם אסורים בזקים ילקדון בחבלי עני".

*

למדנו במשנה - בעלי מומין בין בעלי מומין כו': כהן בעל מום, בין מום עובר ובין מום קבוע, חולק עם אחיו הכהנים באכילת הקרבנות ואוכל, אבל לא מקריב קורבנות.

מנא הני מילי? דת"ר כל זכר וכו': שלוש פעמים נאמר בתורה ש"כל זכר" יאכל בקודשים. שלוש ברייתות דורשות אותם. הברייתא הראשונה דורשת את הפסוק "כל זכר בבני אהרון יאכלנה" לרבות בעלי מומין. והברייתא מבארת למאי אנו מרבים בעלי מום? אם 'לאכילה', כלומר שאם כהן תמים קיבל חלק מהקרבן הוא יכול לתת מחלקו לכהן בעל מום שיאכל. אך הרי כבר נאמר על כהן בעל מום "לחם אלוקיו מקדשי הקדשים ומן הקודשים יאכל!" אלא הפסוק בא לרבות אותו גם 'לחלוקה', כלומר שכהן בעל מום חולק עם אחיו בקרבנות.

תניא אידך: הברייתא הזו דורשת את הפסוק "כל זכר בכוהנים יאכל אותה" לרבות בעלי מומין. למאי? אי לאכילה הרי כבר למדנו מהפסוק "לחם אלוקיו", ואי לחלוקה הרי כבר למדנו מ"כל זכר" הראשון. אלא הפסוק בא ללמד שלא נחשוב שדווקא כהן תם שנעשה בעל מום חולק ואוכל, אבל כהן בעל מום מלידתו לא, על כך ת"ל "כל זכר" השני.

תניא אידך: הבריייתא הזו דורשת את הפסוק "כל זכר יאכלנו" לרבות בעל מום. למאי? אי לאכילה הרי כבר אמור, ואי לחלוקה הרי כבר אמור, ואי לבעל מום מעיקרו הרי כבר אמור, כנ"ל. אלא ללמד שלא נחשוב שדוקא כהן שיש לו מום קבוע שאינו יכול להתרפאות חולק ואוכל, אבל בעל מום עובר לא חולק ואוכל, (והסברא תתבאר להלן). על כך ת"ל "כל זכר" השלישי.

קושיא: כלפי לייא? כלפי מה הדברים אמורים? הרי אדרבא מסתבר יותר שבעל מום עובר אוכל, ולא בעל מום קבוע! **אמר רב ששת - איפוך:** אכן יש להפוך את לשון הבריייתא, ולומר שהיינו חושבים שדוקא בעל מום עובר אוכל ולא בעל מום קבוע, קמ"ל שגם בעל מום קבוע מקבל. **רב אשי אמר:** אל תהפוך. ההוא אמינא היתה שדוקא בעל מום קבוע שאין לו שום פיתרון יכול לאכול, אבל בעל מום עובר שיכול להתרפאות אם כן עליו להמתין עד שיתרפא ויהיה מותר לו לאכול, ואין צורך להתיר לו את האכילה כשהוא בעל מום. בדומה לכהן טמא שיכול להיטהר מטומאתו, שלא מתירים לו לאכול בזמן טומאתו עד שיטהר. על כך קא משמע לן מ"כל זכר" שהוא כן אוכל.

*

למדנו במשנה - כל שאינו ראוי וכו': כל מי שאינו ראוי לעבודה אינו חולק (= מקבל חלק) בבשר הקרבנות.

קושיא: ולא? והרי בעל מום דלא ראוי לעבודה וחולק!

תו: קושיא נוספת. משמע מדברי המשנה שמי שראוי לעבודה כן חולק! אך הרי כהן טמא שרוצה לקבל חלק בקרבנות ציבור, למרות שהוא ראוי לעבודה (כי טומאה הותרה בציבור) מכל מקום הוא אינו חולק בבשר!

תירוץ: ראוי לאכילה קאמר: אין כוונת המשנה על מי שראוי לעבודה ממש, אלא למי שראוי לאכול את הבשר. ומכיון שבעל מום ראוי לאכול את הבשר הוא חולק, מאידך מכיון שטמא לא ראוי לאכול את הבשר הוא לא חולק. קושיא: **והרי קטן (= כהן קטן) דראוי לאכילה ואינו חולק! תירוץ:** הא לא קתני: לא כתוב את הצד השני של הכלל דהיינו "כל מי שראוי לאכילה חולק" כי באמת יש מישהו שלמרות שהוא

ראוי לאכילה הוא לא חולק, וזהו כהן קטן. אלא רק כתוב את הכלל בכיוון ההפוך "כל מי שאינו ראוי אינו חולק".

השתא דאתית להכי: אחרי שהגעת לתירוץ הזה, כבר אין צורך להעמיד את דברי המשנה ב'ראוי לאכילה'. אלא נחזור ונעמיד אותה ב'ראוי לעבודה' כבתחילה. ואין קושיא מטמא, כי לא כתוב במשנה את הצד השני של הכלל "שכל מי שראוי כן חולק" כי יש מישהו שלמרות שהוא ראוי לעבודה הוא לא חולק, וזהו טמא.

אמנם עדיין קשה מדוע בעל מום חולק, והרי הכלל הוא 'מי שלא ראוי לעבודה לא חולק' והוא לא ראוי לעבודה? והתשובה שהתורה ריכתה אותו במיוחד לאכילה מהפסוק "כל זכר" כדלעיל.

*

למדנו במשנה - אפי' טמא בשעת זריקת דמים וטהור בשעת הקטר חלבים אינו חולק:

הא טהור וכו': משמע שאם הכהן טהור בשעת זריקת דמים וטמא בשעת הקטר חלבים, הוא כן חולק!

מתניתין דלא כאבא שאול: ואם כן משנתנו אינה סוברת כאבא שאול. כי אבא שאול סובר שהוא צריך להיות טהור משעת זריקה עד שעת הקטר חלבים. שנאמר "המקריב את דם השלמים ואת החלב מבני אהרון, לו תהיה שוק הימין למנה".

[אבל התנא של משנתנו סובר שסוף הפסוק "לו תהיה שוק הימין למנה" הולך רק על "דם השלמים", ולא על "החלב". כי כתוב בפסוק אחר "לכהן הזורק את דם השלמים לו יהיה" ללמד שרק הטהרה בזריקת הדם מעכבת באכילה. ומה שכתוב "ואת החלב" נצרך ללמד שכל כהן שאינו מודה שהקב"ה ציוה לעשות את אחת מהעבודות, אינו חולק. וכפי שדרשה הגמרא במסכת חולין].

בעי רב אשי נטמא בינתיים מהו? לדעת אבא שאול, מה הדין כהן שנעשה טמא לאחר זריקת הדם, וחזר ונטהר קודם להקטרת החלבים. האם מספיק שהוא טהור בזריקה ובהקטרה, או שצריך שהוא יהיה טהור בכל הזמן משעת הזריקה עד לאחר ההקטרה?

*

אמר רבא האי דינא: את הדינים הבאים למדתי מרבי אלעזר ברבי שמעון, כשהוא אמר אותם לעצמו כשהיה בבית הכסא. (להלן הגמרא תבאר איך היה מותר הדבר).

דנתה: יש לדון על דו שיח שיכול להתקיים בין הטבול יום לכהן. הטבול יום ידרוש לקבל חלק בקרבנות, והכהן ידחה את טענתו, והטבול יום ישיב על הדחייה. ואז הכהן יענה לו שיש לימוד מפסוק שהטבול יום לא מקבל חלק בקרבן.

לימוד על מקרה ראשון – חלק בקרבן מנחה:

בא טבול יום ואמר תן לי ממנחה ואוכל: הוא מבקש מהכהן לקבל חלק מהמנחה, ולאכול אותה בערב (כשיטהר מטומאתו).

הכהן עונה: **אמר לו ומה אם במקום שיפה כחך בחטאתך וכו':** הכהן עונה. אם בקרבן שיש לך כח חזק בו, דהיינו בחטאת שאם אתה מביא את חטאתך אתה מקבל את העור והבשר לעצמך (כי כל כהן יכול להקריב את קורבנו שלו מתי שירצה ולקבל את העור והבשר לעצמו). בכל אופן אני דחיתי אותך מלקבל חלק בחטאת שהביא ישראל, כי כתוב "הכהן המחטא אותה יאכלנה". כל שכן שבקרבן שהורע בו כוּחך, דהיינו במנחה שאם תביא מנחה מעצמך לא תאכל אותה (כי מנחת כהן אינה נאכלת, ורק מנחה שמביא ישראל נאכלת לכהנים), אינו דין שאדיחך ממנחת ישראל שלא תקבל בה חלק?

הטבול יום דוחה: **ומה אם דחיתני מחטאת ישראל וכו':** אמנם דחית אותי מלקבל חלק בחטאת ישראל, בגלל שכוחך יפה בה כמו שכוחי יפה בה (שגם אתה אם תביא את חטאתך, תוכל להקריבה מתי שתרצה ולקבל את עורה ובשרה לעצמך). אבל האם זו סיבה להדיח אותי מלקבל חלק במנחה? שהרי במנחה כשם שהורע כחי בה כך הורע כוחך בה (שגם אתה לא תאכל ממנחה שאתה תביא), ומכיון שכוחך הורע במנחה אין לך כח להדיח אותי מלקבל אותה.

הכהן עונה: **הרי הוא אומר "לכהן המקריב אותה לו תהיה" בא הקרב ואכול:** מהפסוק הנאמר במנחה לומדים שדוקא מי שיכול להקריב יכול גם לאכול. ומכיון שטבול יום אינו כשר להקריב אותה הוא גם לא מקבל בה חלק.

לימוד על מקרה שני - חלק בקרבן חטאת:

הטבול יום מבקש: תן לי מחטאת ישראל ואוכל!

הכהן עונה: א"ל ומה במקום שהורע כחי במנחתי וכו': אם במנחה של ישראל לא נתתי לך חלק כנ"ל במקרה הקודם, למרות שהורע כוחי במנחתי (שאם אני מביאה בעצמי אני לא אוכל אותה). כל שכן שבמקום שיפה כחי בחטאתי (שאם אני מביאה מעצמי אני מקבל את כולה כנ"ל), אינו דין שאדיחך מלקבל חלק בחטאת ישראל?

הטבול יום דוחה: א"ל ומה אם שדחיתני ממנחת ישראל וכו': מה שדחית אותי מלקבל חלק במנחת ישראל, זה בגלל שגם הורע כוחך בה (שאם אתה מביאה מעצמך אין לך חלק בה). אך לא תדחה אותי מלקבל בחטאת ישראל, כי כשם שיפה כחך בה כך גם יפה כוחי בה (כשאנו מביאים אותה מעצמנו אנו מקבלים את כולה).

הכהן עונה: הרי הוא אומר "הכהן המחטא אותה יאכלנה" בא חטא ואוכל: ומכיון שאתה לא יכול להקריב את החטאת כשאתה טבול יום, אתה גם לא מקבל חלק בה.

לימוד על מקרה שלישי - חלק בקרבן שלמים:

הטבול יום מבקש: אמר ליה תן לי מחזה ושוק ואוכל!

הכהן עונה: אמר ליה ומה במקום שיפה כחך וכו': אם במקום שיש לך כח חזק דהיינו בחטאת, שבחטאת שלך אתה מקבל את כולה, בכל אופן דחיתי אותך מלקבל חלק בחטאת ישראל. כל שכן שבמקום שהורע כחך דהיינו בשלמים, כי אתה מקבל בהם רק את החזה והשוק (ואין הכהנים מקבלים את כל הבשר כמו בחטאת), אינו דין שאדיחך מלקבל חלק בשלמים?

הטבול יום דוחה: מה אם דחיתני וכו': אמנם דחית אותי מלקבל חלק בחטאת ישראל, בגלל שהורע כוחי אצל נשיי ועבדיי כי הם לא אוכלים את בשר החטאת. אבל האם בגלל זה תדיח אותי מלקבל בחזה ושוק ששם יפה כחי אצל נשיי ועבדיי כי הם אוכלים את החזה והשוק?

הכהן עונה: הרי הוא אומר "לכהן הזרוק את דם השלמים לו יהיה" בא זרוק ואכול.

יצא טבול יום קוליו וחמוריו על ראשו אונן מימינו מחוסר כפרה משמאלו: הגמרא מסיימת בתיאור ספרותי על הדו שיח הדמיוני שהתקיים בין הטבול יום לכהן. לאחר שלא התקבלו טענותיו, יצא הטבול יום בפחי נפש. והטענות שטען על החומרא או הקולא שיש בו, מונחות 'על ראשו'. כשאונן הולך לימינו, ומחוסר כיפורים משמאלו, משום שהוא דומה להם ואינו מקבל חלק בקרבנות כמותם. (עזרת כהנים).

פריך רב אחאי: מדוע אין מקרה רביעי?

הטבול יום מבקש: לימא ליה תן לי מבכור ואוכל!

הכהן עונה: משום דא"ל וכו': ומה במקום שהורע כחי בחטאת אצל נשיי ועבדיי שהם לא מקבלים ממנה, בכל אופן דחיתוך מחטאת ישראל. כל שכן שבמקום שיפה כחי בבכור, שכולו שלי ואני יכול להאכיל אותו לנשי ועבדי, אינו דין שאדיחך ממנו?

הטבול יום דוחה: ומה אם דחיתני מחטאת וכו': אמנם דחית אותי מלקבל חלק בחטאת ישראל, כי כשם שהורע כוחך בה כך הורע כוחי בה (שגם אני לא יכול להאכיל אותו לנשי ועבדי). אבל האם בגלל זה תדיחני מבכור שכשם שיפה כוחך בו כך גם יפה כוחי בו (כי גם אני יכול להאכיל אותו לנשי ועבדי)?

הכהן עונה: הרי הוא אומר "את דמם תזרוק על המזבח ואת חלבם תקטיר ובשרם יהיה לך" בוא זרוק ואכול: ומכיון שאתה לא יכול לזרוק את דמו של הבכור כשאתה טבול יום, אתה גם לא מקבל בו חלק.

עד כאן הקושיא של רב אחאי על רבי אלעזר ברבי שמעון, מדוע הוא לא אמר גם את המקרה הזה?

תירוץ: ואידך פריך וכו': רבי שמעון בן אלעזר יפרוך את תשובת הכהן לטבול יום מהפסוק בבכור. כי האם כתוב שם במפורש שרק מי שזרוק מקבל את הבשר ("ובשרם לכהן הזרוק")? הרי כתוב שם רק "ובשרם יהיה לך" ולא כתוב למי. ואם כן הבשר ניתן אפילו לכהן אחר!

הגמרא חוזרת לבאר את ההיתר של רבי אלעזר ברבי שמעון לומר זאת בבית הכסא:

קושיא: והיכי עביד הכי? והאמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן בכל מקום מותר להרהר חוץ ממרחץ ומבית הכסא! תירוץ: לאונסו שאני: רבי אלעזר ברבי שמעון היה אנוס במחשבתו, שהיתה שמועתו שגורה בפיו ומהרהר בה בעל כרחו.